

“VSE JE BILO ZELO PROCEDURALNO. NIČ PRIPETLJAJEV, ŠE MANJ ANEKDOT!”

Spomini na ustanovni občni zbor Slovenskega etnološkega društva

Slovensko etnološko društvo je bilo ustanovljeno 22. oktobra 1975 z namenom združitve dveh društev – Slovenskega etnografskega društva, ki ga je takrat vodil Milko Matičetov, in slovenske podružnice Etnološkega društva Jugoslavije, ki ji je predsedovala Pavla Štrukelj. Obe društvi sta namreč sklenili, da se razideta in da se člani vključijo v novo društvo, ki prevzame tudi njuno imetje. Po poročilih omenjenih predsednikov je besedo prevzel Valens Vodušek, sicer tudi član delovnega predsedstva ustanovnega občnega zbora, ki je poudaril, da ustanovitev pomeni

vsebinski premik v delovanju slovenskih etnologov. Začetek tega premika je bil že pred štirimi leti [1971] v raziskovalni skupnosti slovenskih etnologov. Društvo naj bi imelo povezovalno vlogo med ustanovami in posamezniki ter tako odpravilo razdrobljenost in premajhno koordinacijo dela, kar je posledica tudi premajhne obveščenosti. Delovni programi ustanov naj bi bili poznani vsem. (Zapisnik 1975: 3)

V nadaljevanju je poudaril, da je novo društvo »zamišljeno kot delovno društvo, s tem pa noče kratiti pomena dosedanjih dveh društev. [...] Ustanovitev novega društva predstavlja uresničitev ideje o združitvi obeh društev, ki je bila že dolgo živa« (Zapisnik 1975: 3).

Zapisnik v glavnem poroča o mestoma burni razpravi o osnutku pravil in programu novega društva, nas pa je zanimalo, kaj se o ustanovnem zboru društva spominjajo takrat navzoči. Žal jih je veliko že preminulih – Angelos Baš, Tone Cevc, Vladimir Knific, Vlasta Koren, Boris Kuhar, Zmaga Kumer, Niko Kuret, Milko Matičetov, Vilko Novak, Janko Orožen, Drago Predan, Ivan Sedej, Jože Stabej, Fanči Šarf, Zmago Šmitek, Pavla Štrukelj, Marija Šuštar, Valens Vodušek in Zora Žagar. Poklicali pa smo vse druge, ki so navedeni v zapisniku, ali pa smo jim pisali in jih prosili, naj z nami delijo svoje spomine. To so bili Janez Bogataj, Ljudmila Bras, Majda Čeh, Živka Črnivec, Zvezda Delak Koželj, Vito Hazler, Marija Kozar-Mukič, Naško Križnar, Duša Krnel-Umek, Helena Ložar-Podlogar, Marija Makarovič, Anka Novak, Damjan Ovsec, Tone Petek, Mirko Ramovš, Mojca Ravnik, Inja Smerdel, Vladimir Šlibar, Tanja Tomažič, Milan Vogel in Sinja Zemljič-Golob. Z nekaterimi nismo uspeli vzpostaviti stika, drugi pa so nam odgovorili, da se dogodka le bežno spomnijo – ali pa se ga celo sploh ne; nekaj jih je v to, da so bili res tam,

prepričal šele zapisnik z njihovimi lastnoročnimi podpisi na seznamu prisotnih. Najbolj ilustrativno je to skorajda »kolektivno pozabo« povzel Janez Bogataj, ki je na najino vztrajno poizvedovanje, ali se res ne spomni prav ničesar posebnega, napisal: “Vse je bilo zelo proceduralno. Nič pripetljajev, še manj anekdot!”

Kljub temu pa se je nekaj članov društva potrudilo in zapisalo nekaj spominov, ki jih (po abecednem redu avtorjev) objavljamo v nadaljevanju.

Janez Bogataj*: Novo skupno društvo in nov Glasnik SED

Tudi naša veda je vse do ustanovnega občnega zbora SED leta 1975 nekaj prispevala k značilni slovenski (najmanj) dvojnosti, ki še vedno tako pomembno označuje naše življenje in pogosto hromi možnosti dinamične ustvarjalnosti in inovativnosti. Do navedenega občnega zbora smo imeli kar dve društvi! Eno je bilo izrazito strokovno (slovenska podružnica Etnološkega društva Jugoslavije), drugo pa je s strokovnjaki združevalo tudi takratne ljubitelje (Slovensko etnografsko društvo). Kolegica Duša Krnel-Umek, ki je bila prva predsednica novoustanovljenega združenega društva, je v poročilu o njegovi ustanovitvi zapisala, da

poročila o delu obeh društev kažejo, da je bilo več besed kot dejanj in več vzklikov kot dejanskih akcij. Zato je cilj novega društva predvsem uresničiti čim več zastavljenih nalog, ki so program stroke same v naslednjih letih. K uresničevanju ciljev in izpolnjevanju nalog pa bo najbolje in največ prispeval vsak na svojem delovnem mestu. (Krnel-Umek 1975: 16)

Na ustanovnem občnem zboru smo se odločili, da bomo nadaljevali z izdajanjem društvenega glasila *Glasnika SED*, ki pa se mora v kar najkrajšem času razviti v strokovno (pozneje tudi v raziskovalno) revijo in sodelovati pri preboju stroke v javnost. To slednje je takratna politika imenovala »širši družbeni interes«. Izbran sem bil za urednika, v uredniškem odboru pa so bili še Zmaga Kumer, Marija Stanonik, Mojca Ravnik, Zmago Šmitek, Marko Terseglav, Anka Novak in Inja Jugovec, pozneje poročena Smerdel, ki je bila urednica Študentske rubrike. Kolega

* Janez Bogataj, dr. etnologije, zaslužni prof. v pokoju; janez.bogataj@guest.arnes.si.

* Saša Poljak Istenič, dr. etnologije, znanstvena sodelavka in docentka, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje; sasa.poljak@zrc-sazu.si.

** Tina Palač, univ. dipl. etnologinja, kulturna antropologinja in pedagoginja, kustosinja, Slovenski etnografski muzej; tina.palach@etno-muzej.si.

Damjan Ovsec pa naj bi skrbel za stike z javnostjo. Občni zbor je bil v drugi polovici oktobra, zato nam do konca leta ni ostalo dovolj časa, da bi pridobili primerna finančna sredstva takratne Raziskovalne skupnosti Slovenije za naslednje leto, ki nam bi omogočila izdajo štirih števil. Pogojev za pridobitev teh sredstev je bilo več. Med njimi obvezno objavljane letne bibliografije, strokovni in znanstveni članki, stalne rubrike, pošiljanje revije v tujino in tudi ta, da bi morali izdati eno številko že v letu občnega zbora. Rok za izdajo so nam na Raziskovalni skupnosti premaknili na april v naslednjem letu – in tako smo lahko izdali peto ali premostitveno številko januarja 1976. Takoj smo pripravili vlogo za financiranje in jo skupaj z nekaj izvodi novega *Glasnika SED* odnesli na Raziskovalno skupnost, kjer so bili s posredovanjem zadovoljni. Odobrili so nam kar primerna sredstva, in sicer 17.000 dinarjev, kar je bila več kot polovica zaprosenih sredstev. Morda je zanimiv podatek, ki sem si ga zapisal v dnevnik, da smo prve številke *Glasnika SED* poslali tudi v Narodno knjižnico v Pariz, Nemško državno knjižnico v Berlin in Centralno znanstveno knjižnico v Kijev. Tako smo izpolnili enega od pomembnejših zahtevkov Raziskovalne skupnosti za financiranje. Seveda pa smo imeli na Raziskovalni skupnosti tudi svojega »strica iz ozadja«, in sicer profesorja Kremenška, ki je v največji meri zaslužen za takratno financiranje naše nove društvene revije. Nekaj denarja smo pridobili tudi z oglasi. S tem smo lahko razmeroma kmalu začeli povečevati obseg revije. Že v prvem rednem letu izhajanja smo izdali štiri številke na skupaj 67 straneh.

Vito Hazler*: Utrinek

Zapisnik ustanovnega zbora SED priča, da je bilo poleg znanih imen na ustanovnem občnem zboru prisotnih tudi več študentov, kar danes, žal, ni več tako pogosto. Jaz sem govorce vseskozi le poslušal in imenitno so modrovali ter na svoj način – sploh Vilko Novak – zabavali prisotne. Med drugimi je bil na zboru prisoten tudi Janko Orožen, zgodovinar in etnograf (tako se je vsaj predstavljal) ter profesor na celjski gimnaziji, ki je napisal in objavil veliko člankov in knjig, ki so še danes pomemben vir etnologom in drugim raziskovalcem. Na sestanku je bil vseskozi tiho. Mislim pa, da sta na sestanku veliko govorila Vilko Novak in Angelos Baš, pa tudi Ljudmila Bras, ki jo je Vilko Novak po nastopu nekoliko okaral, kar med publiko ni ostalo brez odziva.

Spominjam se tudi nagovorov Valensa Voduška, Janeza Bogataja, Marije Makarovič in drugih, vsi so se nam študentom zdeli imenitni. V novoustanovljenem društvu nas je večina videla nove čase in priložnost za nadaljnje uveljavljanje naše etnologije v slovenskem in širšem okolju.

Marija Kozar-Mukič*: Spomini ustanovne članice SED iz Porabja na Madžarskem

Ustanovnega občnega zbora SED sem se oktobra 1975 udeležila kot študentka 2. letnika na Oddelku za etnologijo. Kot prva študentka – štipendistka porabskega porekla z Madžarske sem imela možnost študirati v Ljubljani etnologijo in slovenščino med letoma 1973 in 1978. Na etnologiji nas je bilo manj kot na slovenščini. Zato je bilo vzdrušje zelo prijateljsko in družinsko. Od omenjenih na seznamu prisotnih na ustanovnem občnem zboru SED sem bila v istem letniku z Injo Smerdel, Milanom Voglom in Vitom Hazlerjem. Tanja Tomažič, Mojca Ravnik in Janez Bogataj so že končali študij, kljub temu pa so še prijateljevali s študenti. Mojca je bila takrat zaposlena v knjižnici etnološkega oddelka, kjer sem se tudi rada zadrževala.

Kot zamejska Slovenka sem bila zelo počaščena, da so me povabili in sem lahko postala ustanovna članica SED. (Članica Madžarskega etnološkega društva sem postala šele leta 1986.) Na zbor sam nimam posebnih spominov. Spominjam se le, da so nas udeležence spodbujali, naj pišemo za *Glasnik SED*. Takoj v prvem letniku (*Glasnik SED* 15 (5), 1975) sem poročala o Mednarodni narodnostni etnološki konferenci v Békéscsabi na Madžarskem, ki sem se je udeležila leta 1974. Potem pa sem – zaradi mnogih obveznosti v »pokrajinskem« Muzeju Savaria – pisala bolj malo. Še vedno pa rada berem *Glasnik SED*, na katerega sem naročena.

Dokler sem študirala v Ljubljani, sem se redno udeleževala programov društva. Po vrnitvi na Madžarsko pa, žal, zaradi velike razdalje (300 kilometrov) te možnosti več nimam. Z veseljem pa spremljam vsa dogajanja, o katerih me obveščajo po elektronski pošti in z *Glasnikom*. V minulih 45 letih je društvo nekajkrat organiziralo »razjž« tudi v Porabje in v Szombathely, kar me je še posebej razveselilo. Prvič že leta 1976, ko so nam v Slovenski vesi v kulturnem domu predstavili nekaj porabskih šeg (druženje pri *pukanju* kurjega perja, nabiranje darov pred poroko – *podaraj*, slovo neveste na dan poroke, ljudske pesmi ipd.). Z nami je bil tudi profesor Slavko Kremenšek. Leta 2007 smo člane društva lahko gostili v slovenski dimnici muzeja na prostem v Szombathelyu, ko so nas obiskali tudi ustanovni člani SED Janez Bogataj, Mojca Ravnik in Tanja Tomažič. Nazadnje smo se srečali na borovem gostüvanju v Sakalovcih leta 2019, med drugimi z Mojco Ravnik. Veseli me, da imam kljub fizični oddaljenosti še vedno stike z ustanovnimi člani – ne samo po elektronski pošti in telefonu, temveč včasih tudi osebno.

Vsem članom Slovenskega etnološkega društva želim, da še dolga leta sodelujejo med sabo, saj stanovsko združenje etnologov prispeva k ohranjanju kulturne dediščine na slovenskem etničnem ozemlju – v Sloveniji in v zamejstvu.

* Vito Hazler, dr. etnologije, izr. prof. v pokoju; vito.hazler@gmail.com.

* Marija Kozar-Mukič, dipl. etnologinja in prof. slovenščine, upokojena višja kustodinja; mukic@t-online.hu.

Člani SED v Slovenski vesi v Porabju leta 1976 (v prvi vrsti z leve: Zora Žagar, Mojca Ravnik; v drugi vrsti z leve: Mojca Račič, Mihaela Hudelja in Ralf Čeplak). Foto: Marija Kozar-Mukič.

Naško Križnar*: Bežni spomin

Ne spominjam se podrobnosti z ustanovnega sestanka in se mi niti ne zdijo pomembne. Ustanovitev Slovenskega etnološkega društva je bila pač le formalizirana posledica večletnega predhodnega dogajanja v slovenski etnologiji. Moja aktivnost v skupnosti etnologov je bila nadaljevanje aktivnosti iz študentskih časov in prihajajoče sprejemanje odgovornosti v stroki, zlasti na področju muzejske etnologije in etnografskega filma (takrat smo ga še imenovali etnološki). V glavnem se mi zdi, da je šlo predvsem za to, kako bi se v glavnem toku slovenske etnologije ohranilo čim več potenciala dotedanjih in novoprihajajočih etnologov, ki so se v različnih ustanovah udeleževali kot muzealci, etnografi, folkloristi, konservatorji, etnomuzikologi itd. Torej nekaj, kar je ostalo priporočljiva vloga SED do danes.

Ko sem pred časom dobil na vpogled kopijo zapisnika ustanovnega sestanka, sem podoživel le eno podrobnost: bojazen nekaterih poslovodij etnoloških ustanov, da bi SED postal supervizor njihovega delovanja. To je kazalo na nerazumevanje vloge društva, ki mora biti horizontalno povezovanje etnologov posameznikov kot nasprotje vertikalnega

povezovanja v ustanovah. Drugače pa nič »zgodovinskega«. Obžalujem, da po sestanku nismo naredili ene skupinske! Nič manj ne bi povedala o dogodku kot naše pisanje. V času ustanovitve SED sem služboval v Goriškem muzeju in začel vse več tuhtati o uporabi kamere na terenu. Razmišljanja slovenskih etnologov v tistem času so nakazovala nekakšen nov začetek (ali nov zagon) slovenske etnologije. Meni je bila vseč vključevalna komponenta Kremenškovega aktivističnega delovanja, kot muzealec in terenski raziskovalec »ljudske kulture« pa sem bil enako naklonjen delovanju Inštituta za slovensko narodopisje in Slovenskega etnografskega muzeja. Z Nikom Kuretom me je družilo zlasti zanimanje za etnografski film. Pograbil sem priložnost, ki jo je nudila ustanovitev novega društva za oživitev delovanja na področju etnografskega filma. Vse je potekalo zelo naravno, v etnologijo je prihajalo vse več mladih, odpirala so se delovna mesta, skratka, obetala se je manjša renesansa slovenske etnologije. Kazale so se nove metodološke podlage, zlasti v smeri širitve predmeta raziskave ali večjega poudarka na preučevanju sodobnih oblik kulturnih pojavov. Kdo ne bi želel biti zraven?

Sicer pa so me v etnološko skupnost privlekli že kot zastopnika študentov. Po letu 1968 smo namreč v okviru »študentske pomladi« na stolici organizirali t. i. Svobodno katedro, katere glavna aktivnost je bila organiziranje pre-

* Naško Križnar, dr. etnologije, upokojeni znanstveni svetnik; nasko@zrc-sazu.si.

davanj znanih etnologov zunaj habilitiranega kroga na Filozofski fakulteti. In sem postal »etnološki politik«, predvsem zato, da sem se lahko zavzemal za bolj sistematično podporo filmu. Vzpostavitev Skupine za etnografski film je odprla razmišljanje o samostojni produkciji. Pri Goriškem muzeju smo ustanovili Center za etnološki film, nastala je Filmografija slovenskega etnološkega filma. Brez povezav v okviru SED ne bi bil možen projekt *Vprašalnic in Topografije slovenskega etničnega ozemlja*. Hvala društvu, da je dalo zavetje našim zamislim. Hvala kolegicam in kolegom moje generacije pa tudi starejšim, uglednejšim, ki smo jih gledali spoštljivo. Novo društvo nam je vsem dalo nekaj novega pospeška. *Tempus fugit*.

Mirko Ramovš*: Utrinek spomina na nastajanje Slovenskega etnološkega društva

Ko sem leta 1966 postal sodelavec Glasbenonarodopisnega inštituta, sem skoraj samoumevno postal tudi član Slovenskega etnografskega društva, katerega tajnica je bila takrat Zmaga Kumer, kolegica, s katero sva imela v inštitutu sosednji mizi, predsednik pa je bil direktor inštituta Valens Vodusek. Zato ni naključje, da velika soba, salon nekdanjega meščanskega stanovanja na Wolfovi ulici 8, kjer je imel dolgo let inštitut svoj sedež, ni bila samo prostor, v katerem je delala večina sodelavcev in bila njegovo srce, ampak občasno tudi improvizirana dvoranica, kjer je imelo Slovensko etnografsko društvo mesečna srečanja. Ta so bila povezana z različnimi predavanji, ki so včasih prešla v burne debate, saj so se srečanj radi udeleževali tako člani Slovenskega etnografskega društva kot tudi člani slovenske podružnice Etnološkega društva Jugoslavije. Slovensko etnografsko društvo, ki je bilo član Zveze društev folkloristov Jugoslavije z enakim profilom, ni združevalo samo poklicnih strokovnjakov s področja folkloristike, ampak tudi ljubiteljske zbiralce narodopisnega gradiva, medtem ko

je imela slovenska podružnica Etnološkega društva Jugoslavije v svoji sredi le diplomirane etnologue, ki so delovali v različnih ustanovah. Obe društvi sta morali, vsako posebej, organizirati zvezni kongres, kadar je prišla na vrsto Slovenija, kar je bila za obe društvi velika obremenitev, saj je kongresu vedno sledila tudi izdaja zbornika referatov. Zato je predvsem med mlajšimi člani obeh društev vedno bolj zorela želja, da bi imeli eno samo društvo, v katerem bi enakopravno delovali etnologi in folkloristi in ki bi tudi organiziralo en sam kongres. Na društvenih sestankih je bilo veliko pogovorov o tem, vsi pa niso bili navdušeni nad združitvijo. Posebno se ji je upiral profesor glasbe Radoslav Hrovatin, ki je menil, da bodo folkloristi utonili med etnologi in da zanje, posebno še za ljubitelje, v takem društvu ne bo prostora. Ko je leta 1975 do združitve vseeno prišlo, se je demonstrativno umaknil. Tudi kolegi v drugih republikah združitvi niso bili naklonjeni.

Novo etnološko društvo je leta 1983 z velikim trudom Marka Terseglava organiziralo prvi skupni kongres etnologov in folkloristov v Rogaški Slatini, ki je bil organizacijsko in strokovno zelo uspešen, a je bil edini skupni, saj so bili od tedaj naprej pa do razpada Jugoslavije kongresi spet ločeni. Slovensko etnološko društvo pa je z združenimi močmi etnologov in folkloristov uspešno nadaljevalo svoje poslanstvo in ga z vzponi in padci opravlja še danes, tudi s pomočjo ljubiteljskih članov, ki s svojim entuziazmom žlahtnijo njegovo podobo.

Viri in literatura

KRNEL-UMEK, Duša: Društvene novice: Dediščina in perspektive Slovenskega etnološkega društva. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 15 (5), 1975, 16.

ZAPISNIK ustanovnega občnega zbora Slovenskega etnološkega društva, dne 22. 10. 1975 – Arhiv SED.

* Mirko Ramovš, dipl. slavist, upokojeni etnokoreolog; mirko.ramovs@gmail.com.